

clesiae, respiciendo semper ad commune bonum ejus.

41. *Episcopus non potest dispensare, nec cum clero non beneficiario, proprie loquendo, ne recitet; in occurrente necessitate potest, si illud est dispensare.* — *Fundamentum.* — Quæri vero potest an inferior p̄älatus, ut Episcopus, possit hanc dispensationem concedere. De quo breviter dico primo, cum beneficiario dispensare non posse, ut ex proxime dictis facile colligi potest, et confirmabitur amplius ex punto sequenti. Secundo ergo assero, neque cum clero in sacris dispensare posse proprie loquendo. Ita sentit Navar., d. c. 11, n. 24, contra quemdam Girardum, quem citat; idem Turrecr., in d. c. *Eleutherius*; et ibi Archid., et a fortiori Panor., et alii supra citati. Et ratio est, quia Episcopus non potest ordinarie dispensare in jure communi, nisi in casibus ei concessis vel in ipso communi jure, vel saltem per receptam consuetudinem; hoc autem jus commune est, et in eo nihil speciale concessum est Episcopis. Dixi autem *dispensare proprie loquendo*, quia in casu dubio occurrente licentiam dare potest Episcopus, ut supra diximus; illud vero potius est per modum interpretationis, quam dispensationis.

42. *Auctoriis confirmatur id ipsum.* — Idem censem communiter Doctores de P̄älatis regularibus respectu suorum subditorum. Ita docuit Umbertus, super Constit. Ordinis S. Dominic, c. 1, quem referunt et sequuntur Card. Zabarel., et Turrecr., in c. *Eleutherius*, dist. 91; et illos sequitur Navar., d. c. 11, n. 25; et Duran., lib. 3 de Rit., c. 23, n. 4, qui etiam refert Albertum de Ferrariis, in tractat. de Horis canonice, n. 9; omnes autem hi auctores in hoc fundantur, quod ita tenetur religiosus professus recitare officium, eo quod fructibus religionis alitur, sicut beneficiarius tenetur ad officium ratione beneficii. At hoc fundamentum non est verum, ut supra ostendum est, et ideo non habet locum in monachis illa ratio. Neque etiam alia de obligatione juris communis, quia revera monachi non obligantur ex rigorosa lege canonica, sed ex consuetudine. Et ideo eamdem consuetudinem censeo esse consulendam in praesenti punto. Nam si consuetudo cum tanto rigore est introducta, ut p̄älatus nunquam soleat neque audeat in ea dispensare, clarum est non posse, quia consuetudo potest dare et auferre jurisdictionem, vel sufficienter indicare illam. Dicti autem auctores videntur supponere talem esse consuetudinem religionum, in quibus talis est

obligatio. Et eamdem supponere videntur multa privilegia concessa P̄älatis religionum ad dispensandum cum subditis in officio divino, non simpliciter, sed cum debilibus, vel quoad alias circumstantias. Quocirca unaquæque religio debet in hoc servare suam consuetudinem, et uti tantum suis privilegiis. Quod si aliqua religio ex vi sua institutionis aliquid circa hoc habet peculiare, illud servare potest, si per contrariam consuetudinem derogatum non est, ut, verbi gratia, in religione Sancti Francisci, non consuetudine tantum, sed ex præcepto regulæ tenentur juvenes professi ad chorum officium recitare. Si ergo p̄älati illius religionis habent ex eadem regula, vel institutione sua, generalem potestatem dispensandi in præceptis regulæ, poterunt etiam in hoc dispensare, nisi specialiter excipiatur, vel ordine scripto, vel saltem consuetudine, quia tunc non dispensant in jure communi, sed in proprio. Item cum hæc obligatio religiosorum non sit eis ab Ecclesia imposta, sed ab eis assumpta, et tali professioni annexa, non videtur dubium quin potuerit aliqua religio hanc obligationem assumere, tantum cum hac conditione, ut proprii p̄älati habeant potestatem in ea dispensandi. De facto vero alia videtur esse consuetudo, et ideo, ut dixi, illa servanda est.

CAPUT XXIX.

AN BENEFICIATUS NON RECITANS PER SEX PRIMOS MENSES ALIQUID TENEATUR RESTITUERE?

1. *Capitis institutum.* — In hoc et sequenti capite nihil dicam de beneficiariis, qui licet privatim recitent, in choro non recitant nec serviunt, prout tenentur. Nam de his, quando et quomodo distributiones chori amittant, ita ut illas retinere non possint, in superioribus dictum est sufficienter, quantum hæc materia postulat. Longior vero disputatio de obligatione restituendi propter non residentiam, in proprium tractatum de beneficiis rejicienda est. Solum ergo hic agimus de recitatione privata, et omissione ejus peccaminosa, quoad pœnam propter illam ipso jure impositam. Suppono secundo pro clericis in sacris nullum habentibus beneficium, vel pro religiosis professis, nullam censuram esse impositam ob hanc culpam ipso jure, neque aliquam aliam spiritualem vel temporalem pœnam: nullib⁹ enim in jure canonico seu pontificio talis pœna invenitur scripta, neque etiam invenitur

circa hoc aliqua universalis consuetudo, et ita nullus Doctorum talis pœnae mentionem fecit. Quod si religio aliqua, vel particularis ecclesia circa hoc habet aliquam constitutionem pœnale, ad eos pertinet eam scire, qui possunt ea ligari, vel eam exequi tenentur. Idem ex eodem fundamento dicendum est de clericis habentibus beneficia quoad spirituales pœnas, et quoad omnes temporales, una excepta, scilicet, restitutione fructuum de qua dicendum superest.

2. *Restitutionis pœna fundatur in Concilio Later. et Pii V constitutione.* — Hæc autem restitutionis poena in duabus juribus canonici fundata est. Unum est Concilium Later., sub Leone X, ses. 9: *Post rubricam Reformationis Curiæ, § Statuimus.* Aliud Pii V, in Const. 138, in Bullario Rom., in quorum intelligentia et declaratione, tota resolutio hujus puncti consistit, et ideo necesse est verba Pii V præmittere; ipse enim prius refert, et in summam redigit verba Concilii, et postea suam declarationem addit. Sic ergo habet: *Pius Episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Ex proximo Lateranensi Concilio salubris sanctio emanavit, ut quicumque habens beneficium ecclesiasticum cum cura et sine cura, si post sex menses quam illud obtinuerit, divinum officium, legitimo cessante impedimento, non dixerit, beneficiorum suorum fructus, pro rata omissionis officii et temporis, suos non faciat, sed eos tanquam injuste perceptos, in fabricas ipsorum beneficiorum, vel pauperum eleemosynas erogare teneatur.* Verumtamen multorum animi suspensione tenentur, cuiusmodi rate prædictæ ratio sit habenda. Noshuic rei evidentius atque expressius præsidere volentes, statuimus ut qui horas omnes canonicas uno vel pluribus diebus intermisserit, omnes beneficij, seu beneficiorum suorum fructus, qui illi vel illis diebus responderent, si quotidie dividerentur; qui vero Matutinum tantum dimidiam, qui cæteras omnes horas, aliam dimidiam, qui harum singulas, sextam partem fructuum ejusdem diei amittat. Choro addictus non recitans, omnibus horis canonicas cum aliis præsens adsit, fructusque et distributiones forte aliter assignatas, sola præsentia iuxta statuta, consuetudinem, fundationem, vel alias sibi lucrificisse prætendat: is etiam præter fructuum et distributionum omissionem, etc.

3. *An in primis sex mensibus accepti beneficii obligetur quis restituere, nisi recitet divinum officium.* — *Prima sententia affirmat.* — Duo ergo tempora sunt in hac lege distinguenda: unum est primorum sex mensium in quibus recitatio omittitur, nam pro illo non videatur in hac lege pœna peculiaris, vel obligatio restitutionis imponi; aliud tempus est, quando omissione ultra sex menses durat, nam ex tunc videtur incurri hæc pœna, et contrahi obligatio restituendi. Circa primum tempus dubitari possunt nonnulla: primum est, an ex vi hujus juris excusat quis ab obligatione restituendi pro illis sex primis mensibus. Sunt enim diverse opiniones; prima negat excusari. Ita tenet Soto, l. 10 de Just., q. 1, a. 6; quod ut defendat, conjectat, imo certo credit, verba illa Concilii Lateran., post sex menses, non esse ita legenda, sed per sex menses, ut sensus sit per illos sex menses teneri ad restitutionem pro rata, post aliud vero tempus, si contumax post motionem fuerit, ita ut per alios quindecim dies bis saltem officium non dicat, privandum esse beneficio. Hanc vero emendationem non ex alio codice aut alia lectione probat, sed ab incommodis. Primo, quia alias contextus non habet legitimum sensum. Nam si Concilium excusat a restitutione per primos sex menses, quomodo statim subdit: Ut si post illud tempus (utique semestre) in simili negligencia permaneat, privetur beneficio, etc. Nam prius debet concedi aliquod tempus, in quo teneatur restituere sine privatione beneficii, ut constat ex verbis ejusdem legis; ergo illud tempus, in quo restitutio facienda est sine periculo pœnæ privationis beneficii, non est nisi primum semestre tempus. Secundo, quia fuisse nimia relaxatio legis, si transgressionem per sex menses absque ulla pœna relinqueret.

4. *Soti sententia audacia incusatur, dum mutatione verborum Concilii stabilitur.* — *Vera responsio ad prædictam conjecturan.* — Sed hæc Soti conjectura merito ab aliis auctoriis, quos referemus, improbata est quoad textus mutationem seu emendationem, quia non invenitur mutatio aut varietas lectionis in aliquo codice, aut impressione illius Concilii. Unde nimia videtur audacia, propter apparentes difficultates vel incommoda textum mutare. Nam hoc potius est reprehendere Concilium, quam veram ejus lectionem proferre. Nunc vero hoc multo magis indubitatum est, quia Pius V, referens Concilii statutum, expresse dicit, post sex menses. Ad primam vero Soti conjecturam respondent aliqui, tempus illud medium, in quo restitutio pro rata facienda est ante privationem beneficii, esse quindecim, vel potius tredecim dierum, nam pro illis jam restituere cogitur; et si per duos

alios dies in contumacia perseveret, beneficio privandus est. Sed non est verisimile solum ad quindecim dies responsum esse Concilium, cum dixi *Pro rata omissionis recitationis officii, et temporis, etc.*, quia haec verba indefinita quodcumque tempus comprehendunt, et quia ipsa dispositio et modus legis aliquid amplius requirit. Est ergo advertendum illa lege poenam privationis beneficij non esse ipso jure impositam, sed imponendam, ut verbum ipsum *privetur*, et illud, *ut beneficio privari possit*, manifeste ostendit. Et præterea antequam poena possit imponi, requiritur prævia monitio, et subsequens contumacia durans, post monitionem, per quindecim dies modo declarato. Quia ergo illa monitio non statim fit post sex menses, contingere potest ut aliquis per multum tempus non recitet post primos sex menses non admonitus, et consequenter non specialiter contumax hominis monitioni: tunc ergo pro toto illo tempore tenebitur restituere, et non est obnoxius poenæ privationis beneficij, donec legitime moneatur, etc. Et hic est proprius et facillimus sensus sine ullo incommodo. Nam si contingat statim post sex menses monitionem fieri, tunc quidem solum pro quindecim diebus conceduntur inducere, ut sic dicam, usque ad privationem beneficij, cum obligatione restituendi pro rata pro eisdem diebus, quod nullum est inconveniens, quia illud tempus potest esse majus vel minus, juxta diligentiam admonentis. De altero vero incommodo, quod Soto infert, ex sequenti punto constabit nullum esse.

5. *Secunda sententia asserit excusari illis sex mensibus beneficiarium saltem negative a restitutione, si non recitet.* — *Secunda Sotii conjectura enervatur.* — Ex dictis ergo verbis, *post sex menses*, videtur conclidi excusari beneficium a restitutione ex vi illius legis pro illis sex mensibus. Et ita tenet Navar., c. 21, de Orat., n. 58; sed, ut hoc verum sit, intelligendum est negative, ut sic dicam, non positive, id est, intelligendum est, legem illam non obligare ad restitutionem pro illis sex mensibus, atque ita non accusare (ut sic dicam), et hanc voco negativam excusationem. Positive autem non excusat illa lex, quia nullam licentiam præbet, nec donat fructus illius temporis, si alias erant obnoxii restitutioni, sed relinquit illud tempus in eo statu in quo antea erat. Et ita solvit clarissime secundum inconveniens a Soto illatum, quia nulla relaxatio juris pro eo tempore facta est, sed solum non est additus novus rigor pro illo tempore; quod optima

ratione fieri potuit, ne gravissima lex et pena nova sine aliqua temporis moderatione ferri videretur. Quapropter non video unde ex hac lege collegerit Navarrus supra, pro illis sex mensibus non esse ullam obligationem restituendi, quod adeo certum existimat, ut inde sumperit irrefragabile argumentum (ut loquitur) ad inferendum ante illam legem nullam fuisse obligationem restituendi. Nam revera ex illa lege nulla positiva excusatio colligitur. Unde nullum inde potest sumi argumentum ad aliam quæstionem, sed potius ex decisione illius quæstionis pendet resolutio circa obligationem restituendi aliquid pro illis sex mensibus, ut bene animadvertisit Durand., lib. 3 de Ritib., c. ult., in fin.

6. *Inquiritur, quando ex hoc jure non obligatur beneficiarius ad restitutionem, obligaturne ex alio jure.* — *Prima sententia negativa est Navarr.*, et probatur duplicitate. — Ex dictis ergo solum habemus, jus hoc positivum non obligare ad restituendum aliquid pro illis sex mensibus. Inquirendum ergo superest, an ex alio jure nascatur obligatio: in quo dubio Navar., in d. n. 58, absolute negat dari pro illo tempore aliquam obligationem restituendi. Fundamentum ejus est, quia tota et adæquata causa hujus obligationis pro tempore subseguente post sex menses est illud jus ecclesiasticum; sed illud non obligat pro illis primis sex mensibus; ergo simpliciter non erit in illis talis obligatio. Nam si affirmatio est causa adæquata affirmationis, negatio talis causæ optime infert absolutam negationem effectus. Antecedens probat, primo ex vi illius verbi, *Statuimus*, in dicto Concilio positi, quod est, inquit, argumentum et signum inductionis juris novi juxta quasdam Glossas communiter receptas. Secundo, quia attento jure communione antiquiori, non tenebatur beneficiarius non recitans ad restituendos fructus sui beneficij, quia nullum extat jus antiquum ad hoc obligans, neque ex solo jure naturæ sequebatur talis obligatio. Quod probatur, quia obligatio restituendi solum nascitur ex peccato contra justitiam commutativam; beneficiatus autem omittens officium ex natura rei non peccat contra justitiam commutativam, esto alias (quod omnes patentur) mortaliter peccet contra obedientiam Ecclesiæ, vel contra religionem, ad quam pertinet actus orandi præceptus. Et hanc sententiam docet idem Navar., d. c. 7, n. 31, et c. 10, n. 37; et dicit esse communem, in c. 1, de Celeb. Miss., ubi ex professo id disputat Panor., n. 8, et pro ea refert Card.

Referuntur etiam Joan. Andr., Joan. de Ligano, et Anton. de Butrio. Et sequuntur frequentius Summistæ; Sylvest., ver. *Clericus*, 4, q. 23, n. 16, ubi etiam Rosella, n. 28; et Tabiena, *Beneficium*, 3, n. 11; et Armilla, verb. *Beneficium*, n. 69, et ver. *Clericus*, n. 27, qui alios referunt.

7. *Secunda et vera sententia, obligari beneficium primis sex mensibus ad restitutionem, si non ex novo jure, certe ex natura rei.* — *Fundamentum.* — Nihilominus contrariam sententiam, nimur, ex natura rei sequi obligationem restituendi ex hac officii omissione, quando obligatio ex beneficio oritur, tenuit Soto, in d. lib. 10 de Just., q. 5, art. 7. Et idem sentit Barthol. Med., in sua Summa, c. 12, § 11; et ex Canonistis tenuit Calderinus, quem omnes referunt, in c. 1, de Celebr. Miss.; sequitur Covar., l. 3 Variar., c. 13, n. 10, ubi refert Decium et Ripam; idem tenuit Adrianus, in 4, in materia de Restit., quæst.: An ecclesiasticus ultra virtus decentem necessitatem, etc., concl. 1; et idem sumit ex Alex. Alens., 3 p., q. 36, m. 5, art. 2, ubi generaliter loquitur de clericis habentibus beneficium, cui non servit, quem dicit esse raptorem et furem; et ponit exemplum in eo, qui accipit mercedem ut laboret in vinea, et postea non laborat. Idem Ang., ver. *Hora*, n. 11, qui citat Laudunum. Item Graffis, lib. 2 Decis., c. 50, qui refert Archid., in c. *Si Canonici*, § *Scituri*, de Offic. Ordin., in 6. Idem tenet Ancharanus, consil. 228; Geminianus, in c. ult., de Description., in 6; Jason, in leg. penult., C. de Testam.; Bald., in l. 1, Cod. de His qui ut indigni, etc., quos etiam refert Azor, d. lib. 10, c. 14, in principio. Sequitur Durandus, d. lib. 3 de Ritib., c. ult., in fin. Fundamentum hujus sententiae esse debet, quia beneficiarius omittens recitationem debitam peccat contra justitiam commutativam, ex qua intrinsecè oritur obligatio restituendi, ut constat. Antecedens probatur, quia stipendiarius ex justitia commutativa tenetur id facere, pro quo stipendium accipit, unde si omittat, et nihilominus accipiat stipendium, contra justitiam commutativam peccat. At ita se habet beneficiarius; recipit enim stipendium pro labore, juxta illud: *Qui altari deserviunt, de altari participant*, 1 ad Corint. 9; nam decimæ dantur pro ministerio, Deuter. 18, et Num. 18; ergo.

8. *Responsio Panor. ad propositum fundamentum.* — *Impugnatur responsio Panormitani.* — Ad hanc vero rationem respondet pri-

mo Panor., negando officium divinum esse proprium labore, seu propriam causam propter quam datur clericis fructus beneficij, nam etiam dantur illi fructus, ut clericus assumptus in sortem Domini vivat de patrimonio Christi, et non mendicet, c. 2, de Præb., c. *Dianorum*, 93 d. Et quia licet non serviat ecclesiæ dicendo officium, servit, inquit, Ecclesiæ universalis in ordine clericatus. Sed hanc responsionem merito improbat Ang., quia licet beneficium detur clericis ut vivat, non tamen simpliciter, sed ut vivat secundum cultum Dei. Non ergo dantur ei fructus beneficij, tantum ut pauperi, mere gratis et liberaliter, sed, ut laborando, et inserviendo Ecclesiæ, ab illa, ut par est, sustentetur. Nec negari potest quin axioma illud, sumptum ex c. ult. de Rescr., in 6: *Beneficium datur propter officium*, intelligatur secundum relationem et correspondentiam, ut sic dicam, justitiae commutativæ, qualis est inter stipendium et opus. Quod bene confirmatur ex c. *Clericus viculum*, 91 d., ibi: *Stipendio privatus*; loquitur enim de clero, qui sine causa non servit. At vero ostendimus supra illud axioma: *Beneficium datur propter officium*, proprie, et in rigore intelligi de officio recitandi horas canonicas (ita enim aperte exponitur in d. Concilio Lateranensi); ergo ratio facta suam vim retinet. Propter id vero quod Panormitanus ait, clericum accipere beneficium, ne cogatur mendicare, facile posset concedi, quod si clericus sit tam pauper, ut nisi ex fructibus beneficij alatur, cogendus sit mendicare, excusatetur a restitutione quoad eam partem, quam in suam sustentationem consumpsit. Non quia non peccaverit peccato de se obligante ad restitutionem, sed quia restitutio illa donanda esset pauperibus, et pars illa jam fuit pauperi concessa. At vero si clericus non sit pauper, jam hoc titulo nihil potest accipere, sed tantum per modum stipendii, si officium suum impletat. Si enim clericus nullum omnino officium in ecclesia faciat, non video in quo inserviat universæ Ecclesiæ, solum ex eo quod clericus est.

9. *Alia responsio Sylvestri ad propositum fundamentum.* — *Responsio Sylvestri institutum non omnino convincit.* — Aliter ergo Sylvestris respondet dicens, officium, propter quod datur beneficium, non esse solas horas canonicas, sed alia etiam ecclesiastica officia, præsertim ministerium sacrificii et sacramentorum. Imo addit, principalem causam, propter quam dantur beneficia, esse alia ministe-